

УДК 94(477.83/86)“18”/“19”: 371

**УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО “РІДНА ШКОЛА”
(1881–1939 рр.)****Лілія ШОЛОГОН**

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
кафедра історіографії і джерелознавства,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: shologonlilia@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.32.143-149
ORCID: 0000-0002-5390-7576

У статті проаналізовано діяльність Українського педагогічного товариства “Рідна школа” впродовж 1881–1939 рр. спрямовану на створення мережі україномовних початкових шкіл, класичних та реальних гімназій, учительських семінарій та інших фахових шкіл. З’ясовано суспільно-політичні фактори, що впливали на результати його праці наприкінці XIX – початку XX ст., у період Першої світової війни та Західно-Української Народної Республіки, у складі Польської держави у 20-х – 30-х рр. XX ст. Встановлено, що “Рідна школа” зуміла консолідувати національносвідоме українство на захист української школи, яку польська влада в Галичині поступово намагалася ліквідувати, та створити наймасовішу національну педагогічну організацію в краї.

Ключові слова: Українське педагогічне товариство, “Рідна школа”, педагогічне об’єднання, народні школи, гімназії, учительські семінарії, Галичина.

Громадське вчительське об’єднання, серед найважливіших завдань якого були захист інтересів народного шкільництва та створення мережі україномовних приватних гімназійних закладів було створене 6 серпня 1881 р., як Руське педагогічне товариство. 15 червня 1912 р. воно змінило назву на Українське педагогічне товариство (далі – УПТ). Серед інших напрямів діяльності товариства – видання науково-популярних книг для учнів, шкільних підручників, методичної літератури для вчителів, організація та проведення різноманітних курсів для підготовки до вступу в гімназії і вчительські семінарії після закінчення початкової школи, навчання неписьменних, створення бібліотек, призначення стипендій талановитій, але незаможній молоді тощо. Зважаючи на багатогранну діяльність УПТ у статті ми ставимо собі за мету – по-перше: прослідкувати за діяльністю товариства у сфері організації українських навчальних закладів впродовж 1881–1939 рр.; по-друге: з’ясувати суспільно-політичні фактори, що впливали на результати його праці.

Оскільки наприкінці XIX ст. державних початкових шкіл з українською мовою навчання в Галичині не вистачало, УПТ вирішило спробувати власними силами виправити становище на краще. Письменник Антон Крушельницький, який був активним членом УПТ та брав безпосередню участь в діяльності українських навчальних закладів, писав: “Кожна нація має крім удержуваних державою мати ще й приватні школи з оплат або пожертв громадян. Члени державної нації не потребують боятися за рідну школу, а громадяни недержавної нації або й державної, але ті, що живуть поза межами своєї держави, повинні закладати для своїх дітей приватні школи, задля виховання дітей в них у національному дусі”¹.

Найбільш інтенсивна робота спрямована на заснування українських приватних закладів велася у Львові. Щодо початкових шкіл, то першою відкрили так звану “школу вправ” при жіночій учительській семінарії УПТ. Цього вимагали потреби семінарії, якій потрібна була початкова школа, де б майбутні вчителі здобували практичні навички для подальшої праці. Крім

¹ Крушельницький А. Рукописи статей і рефератів: “В дома”, “Рідна школа”, “Замітки і спостереження директора Городенківської гімназії”. *Центральний державний історичний архів України, м. Львів*. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 183.

того, її потребували жителі міста Львова, де діяла тільки одна українська початкова школа при утравістичній (двомовній) чоловічій учительській семінарії. Її відвідували у 1883 р. 320 українських дітей, а потреби були набагато більшими². Якщо в 1907 р., коли відкрили перший клас початкової школи при УПТ, до нього записали 9 дітей, то в 1912/13 н. р. цей заклад відвідувала 91 учениця.

Безумовно, функціонування народної школи при учительській семінарії не могло кардинально покращити ситуацію щодо української початкової освіти у Львові. Найбільш гостро відчували цю проблему жителі Городецького передмістя. 100 тис. українців та 1200 їхніх дітей мали повне право на власну початкову школу, тому й зайнялися вирішенням цього питання. У результаті зусиль української громадськості урочисте відкриття початкової школи ім. Б. Грінченка в цьому районі міста відбулося 9 жовтня 1910 р.³ Вдова Б. Грінченка з нагоди відкриття школи надіслала телеграму, де було написано: “Душею до Вас лину. Хай школа його імені виховує борців за долю рідного краю, таких, як він був”⁴. Вона також подарувала книги для дітей та шкільної бібліотеки. Учні та керівництво школи вели переписку із вдовою письменника. У 1910/11 н. р. цей заклад відвідувало 42 дітей, а в 1913/14 н. р. вже 237. Із 41 учня, які в червні 1914 р. закінчили школу, 18 склали вступний іспит до гімназії. Незважаючи на чималі успіхи у своїй діяльності, цей заклад до початку Першої світової війни так і не одержав статус державного⁵.

1912 р. почала діяти школа УПТ ім. Короля Данила в Жовківському передмісті Львова. Виявило бажання відвідувати цей початковий заклад 35 дітей. 1913/14 н. р. тут навчалося 77 учнів. Філія УПТ в Коломиї у вересні 1909 р. відкрила школу вправ в цьому місті для того, щоб учениці вчительської семінарії мали можливість здобути практичні навички. У 1914 р. її відвідувало 72 учениці⁶.

Щодо менших міст та сіл Галичини, то філіям та гурткам УПТ тут також вдалося організувати та утримувати початкові школи. Першою із них була народна школа в Зарваниці на Тернопільщині, створена у 1906 р. У 1908 р. з’явилися заклади УПТ в Іванівцях та Щастівці (на Збаражчині), Гвіздці (Коломийщина) та Чорткові. Початкові школи в Білозірці (неподалік Збаражу) та Перемишлі розпочали свою роботу у 1910 р. Через два роки з’явилися навчальні заклади також типу в Золочеві, Коломиї, Станіславі та Книгині (Станіславщина), а також в Яглотині і Забойках, що на Тернопільщині й інші⁷.

Оскільки на західноукраїнських землях не було жодної української виділової школи, то УПТ взялося за створення такого закладу. Воно справилося зі своїм завданням на початку 1898/99 н. р., коли було все готове для того, аби відкрити школу. Виявило бажання її відвідувати 1 вересня 1898 р. 32 учениці. У 1912 р. їх було 183. Багатолітніми вчителями цього закладу були: К. Малицька, О. Барвінок, М. Білецька, І. Копач, В. Біленький. Першим директором виділової школи став директор Академічної гімназії у Львові Едвард Харкевич. Також її очолювали такі відомі педагоги: М. Коцюба, В. Білецький, В. Алиськевич, О. Макарушка⁸.

28 травня 1899 р. провід УПТ звернувся із проханням до міністерства освіти надати цьому закладу статус державного. Схвальну відповідь з цього приводу товариство одержало у 1903 р. Отож заклад, залишившись в підпорядкуванні УПТ, мав можливість користуватися державними фондами, а також видавати своїм ученицям державні атестаційні свідоцтва. Не менш важливим було те, що різко збільшився розмір дотацій від Галицького сейму, які в 1900 р.

² Діло. 1884. 14 серпня.

³ Листівки з фотознімками народної школи ім. Б. Грінченка у Львові. *Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Відділ рукописних фондів і текстології*. Ф. 130. Спр. 11. Арк. 1.

⁴ Звіт шкіл Руского Товариства Педагогічного у Львові за рік шкільний 1911/12. Львів: Руске Товариство Педагогічне, 1912. С. 18.

⁵ Діло. 1914. 20 березня.

⁶ Звіт приватної жіночої семінарії Кружка Українського Педагогічного товариства в Коломиї. Коломия: Українське Педагогічне Товариство, 1914. С. 5.

⁷ Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881–1939. Львів: Накладом Товариства “Рідна школа”, 1931. С. 104.

⁸ Там само. С. 50.

становили 3 200 крон, а з 1903 р. – 8 тис. крон щорічно. Жертвували гроші на дану школу і такі українські товариства, як “Руська бесіда”, “Просвіта”, НТШ та приватні особи. Загальне значення цього навчального закладу для українського жіноцтва важко переоцінити. К. Малицька в своїх спогадах писала: “Школа виділова – се школа для найширших верств молодіжи, се підготовлене до семінарій учительських, се підготоване до інших практичних занять, се основа загальної просвіти, яка потрібна кожній пересічно інтелегентній жінці”⁹.

Оскільки жіночих вчительських семінарій в Галичині гостро не вистачало УПТ взялося за відкриття приватної української учительської семінарії у Львові. Вона розпочала свою роботу, згідно дозволу міністерства освіти, 14 вересня 1903 р. Оплата за навчання становила 20 крон щомісяця. Для бідних, але здібних учениць вона була меншою. У 1912/13 н. р. семінарію відвідувало 146 осіб. З них повну плату за навчання платило лише 12 учениць.

Заходи з боку УПТ щодо здобуття для семінарії державного статусу успіху не мали. Адже згідно Галицького крайового шкільного закону від 12 червня 1907 р. в Галичині могли діяти тільки утравкістичні учительські семінарії. УПТ вважало, що ця постанова стосувалася тільки державних закладів, а не приватних. Проте органи державної влади вважали, що так зване “право публічності” семінарія педагогічного товариства мала одержати лише за умови перетворення її на утравкістичну. Ні українська суспільність, ні УПТ не могли погодитися на це. Намагалися змінити становище на краще в цьому плані і українські політики. Негативну відповідь від міністерства освіти отримав депутат Австрійського парламенту Станіслав Дністрянський, який проблему надання семінарії державного статусу порушив у Відні. Оскільки заклад так і не одержав державного статусу, то субсидії з боку Галицького сейму на його утримання було значно меншими, ніж у виділовій школі товариства ім. Т. Шевченка¹⁰.

Створення учительської приватної семінарії у Львові не дозволило забезпечити українську початкову школу кваліфікованими педагогами. Тому 1905 р. в Коломийській філії УПТ виникла ідея також відкрити вчительську семінарію. 20 квітня 1910 р. провід місцевого осередку УПТ звернувся до Міністерства освіти у Відні із метою одержати дозвіл на відкриття жіночої вчительської семінарії. Такий дозвіл було одержано 1 листопада 1910 р. під номером 40.037. Згідно нього товариство дістало повне право на поступове відкриття чотирьох класів української приватної семінарії УПТ в Коломиї. Її директором було призначено Й. Чайківського. Якщо у 1910/11 н. р. кількість учениць складала 33, то в 1912/13 н. р. – 113. Частині з них проводом філії товариства надавались безпроцентні позики на навчання (становили 50% шкільної оплати), які дівчата мали повернути після закінчення семінарії. Випускні іспити вони склали в Станіславській ц. к. учительській семінарії, бо даний заклад, не будучи державним, не мав права видавати дипломи державного зразка. У довоєнний період навчання в семінарії закінчилося 12 червня 1914 р., оскільки в краї з’явилися російські війська. Російська влада у свою чергу не дала дозволу на відкриття цього та інших закладів у 1914/15 н. р. На початку 1913/14 н. р. УПТ відкрило приватну чоловічу семінарію в приміщенні кредитного товариства “Народний дім” на вул. Городецькій¹¹. Успішному розвитку семінарії перешкодила Перша світова війна.

Починаючи з 1908 р. відкриваються перші українські приватні гімназії УПТ в Копичинцях, Яворові, через рік – у Рогатині, Перемишлі, Городенці, Буську, Збаражі, а згодом Долині, Чорткові та Городку¹². Вони були організовані зусиллями так званих “гімназійних комітетів” (складалися із жителів вищезгаданих міст) та місцевих осередків УПТ. Центральний провід УПТ надавав допомогу в організації навчального процесу в цих освітніх закладах, а “гімназійні комітети” займалися їх фінансуванням.

Під час Першої світової війни російська влада закрила всі приватні школи та фактично заборонила діяльність УПТ. Щоб зберегти спеціально збудоване приміщення для своїх на-

⁹ Звіт шкіл Руського Товариства Педагогічного у Львові за рік шкільний 1909/10. Львів : Руське Товариство Педагогічне, 1910. С. 6.

¹⁰ Приватна женьська семінарія учительська з руським язиком викладовим “Руського товариства педагогічного” у Львові. *Звіт Дирекції за роки шкільні 1903/4 і 1904/5*. Львів : Руське Товариство Педагогічне, 1905. 51 с.

¹¹ Діло. 1913. 29 серпня.

¹² Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881–1939. Львів : Накладом Товариства “Рідна школа”, 1931. С. 102.

вчальних закладів на вулиці Мохнацького (сьогодні Драгоманова) там розмістили так звану “дитячу захоронку” (дошкільний заклад), де виховний процес проходив українською мовою. Після того як російські війська залишили Львів поступово вдалося відновити й українське шкільництво. У вересні 1915 р. у Львові не лише запрацювали заклади створені до війни (жіноча вчительська семінарія та виділова школа, чотири народні), але й вдалося відкрити нову хлоп’ячу початкову школу імені Тараса Шевченка у Стрийській частині міста¹³. У цей час діяльність товариства не обмежувалася виключно шкільними питаннями, воно також розсилало свої книжкові видання до військових шпиталів та таборів військовополонених.

УПТ та українські педагоги із величезною симпатією та розумінням ставилися до новоствореної Західно-Української Народної Республіки. Підтримуючи дії органів державної влади ЗУНР щодо початкового шкільництва, товариство було причетне до організації з’їзду делегатів українського народного вчителства в Станиславові, що проходив упродовж 2–3 лютого 1919 р. На нього прибули 117 педагогів, що представляли 31 повіт. Після жвавого обговорення була прийнята ухвала, де освітяни окрім покращення їхнього матеріального становище та підвищення соціального статусу продемонстрували прагнення соборності. У ній серед іншого зазначалося: “Народне учительство жадає скликання анкети народного учительства при співучасті фахових людей і знатоків шкільництва до уложення часового (тимчасового) проекту шкільного закону та починати старання до скликання анкети народного учительства всієї Соборної України”¹⁴. Серед представників влади на з’їзд завітали Державний секретар освіти і віросповідань А. Артимович та член шкільної комісії УНРади Омелян Попович.

14 лютого 1919 р. було прийнято закон УНРади, згідно якого Державний секретаріат освіти і віросповідань міг приступити до одержавлення українських приватних гімназій в Долині, Городенці, Копичинцях, Рогатині, Чорткові і Яворові та жіночих учительських семінарій в Коломиї, Львові та Тернополі¹⁵. Вони були створені ще до початку Першої світової війни завдяки зусиллям Українського педагогічного товариства та громадськості Галичини в тих містах, де відчувалася гостра потреба в таких школах.

Оскільки після польської окупації Галичини у 1919 р. становище української освіти було дуже складне, то 3 червня 1920 р. на спільній нараді представників всіх українських економічних та культурних громадських організацій, політичних партій УПТ визнали “національною владою українського шкільництва”. У резолюції міжпартійного з’їзду зазначалося: “Українське громадянство признає УПТ своїм верховним органом у шкільних справах”¹⁶.

На надзвичайному загальному з’їзді 6 червня 1923 р. члени УПТ ініціювали зміни до статуту згідно яких товариство мало отримати назву “Рідна школа”, планувалося поширити його діяльність на території всієї Польської держави та надати йому повноважень “основування і ведення курсів вищої освіти”. Однак рішенням Львівського воєводства від 21 серпня 1924 р.¹⁷, яке перезатверджувало статут товариства, влада погодилася тільки на зміну назви.

На початку 20-х рр. ХХ ст. на 50 польських гімназій в українській області Львівського шкільного округу було всього 6 українських і паралельні відділи при польських гімназіях у Бережанах та Стрию. Для збільшення труднощів українським дітям при вступі до гімназій запровадили при складанні вступних іспитів такі самі вимоги з польської мови та літератури, як із рідної. 12 вересня 1923 р. шкільна влада запровадила в учительських семінаріях обов’язкове вивчення історії, географії та науки про сучасну Польщу по-польськи, а згодом наказала вчити виключно польською педагогіку, психологію та інші професійно орієнтовані предмети. У всіх школах наказали вести внутрішнє і зовнішнє тільки польською.

Автор утравкістичного (двомовного) закону, міністр освіти Станіслав Грабський сподівався на використання цього “винаходу” як знаряддя політики загальної денаціоналізації українства. “Не мине й двох десятків літ, як українське питання в Польщі не існуватиме”, –

¹³ Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881–1939. Львів : Накладом Товариства “Рідна школа”, 1931. С. 147.

¹⁴ З’їзд учителів середніх шкіл З.О.У.Н.Р. *Републіка*. 1919. 26 березня.

¹⁵ Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. С. 140.

¹⁶ Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881–1939. Львів : Накладом Товариства “Рідна школа”, 1931. С.156.

¹⁷ Там само. С. 169.

твердив він. Загалом, у діях чиновників Речі Посполитої мовне питання відходило на останній план, у шкільництві панувало виховання в інтересах держави. Це було окреслене шкільною програмою 1934 р.: “Метою школи є виховання й навчання молоді, свідомої своїх обов’язків, і творчих громадян, які розуміють співвідповідальність у доступному для них zakresі за цільність і добро Речі Посполитої”¹⁸.

Впродовж всього періоду діяльності (1881–1939 рр.) УПТ “Рідна школа” – наймасовіша українська педагогічна організація. Незважаючи на складні умови праці товариства у міжвоєнний період, кількість його членів постійно зростала. У 1914 р. до педагогічної організації належало 4,8 тис. осіб, 1930 р. – 31,6 тис., 1939 р. – 103 тис. Якщо до початку Великої війни товариство створило 18 народних шкіл та 7 середніх, то 1938 р. працювало 33 народні школи, 12 гімназій, 11 ліцеїв та 15 фахових шкіл УПТ.

Хоча варто зазначити й те, число народних шкіл “Рідної школи” було невелике (у них вчилася близько 2% українських дітей) як через фінансові труднощі, так і перепони з боку польської влади. У деяких місцевостях їх заміняли так звані “збірні лекції” – школи без урядової концесії, а після їх ліквідації владою так зване “домашнє навчання” (не більше 10 дітей разом), яке також не набуло поширення через переслідування адміністрації (1938 р. це навчання вели ледве 4 гуртки). У середніх школах “Рідної школи” навчалася понад 20% української молоді, яка ходила до середніх шкіл. Серед фахових шкіл була одна середня (торгівельна гімназія у Львові) і 5 фахових шкіл. Разом у всіх школах “Рідної школи” працювало близько 350 постійних учителів і 150 – сумісників. “Рідна школа” активно розвинула у 1930-их рр. сезонні дитячі садки (1930 р. – 41, 1938 р. – 605 з 22100 дітьми); постійних садків було мало – 3 так звані “захоронки” (120 дітей) і 3 світлиці (100 дітей)¹⁹.

Загалом внесок УПТ “Рідна школа” у розбудову україномовного шкільництва важко переоцінити, про що свідчила розгалужена мережа навчальних закладів різного рівня, створених педагогічною організацією. У народних школах, класичних та реальних гімназіях, учительських семінаріях та інших фахових школах учнів не лише навчали українською, але й чимало зробили для формування їхньої національної свідомості. У великій мірі навчальні заклади УПТ – “Рідної школи” – результат жертвності та безкорисливої праці небайдужих українців.

Зрозуміло, впродовж 1881–1939 рр. товариство працювало в різних суспільно-політичних умовах. Якщо в довоєнний період в умовах більш-менш демократичного австрійського законодавства, йому вдалося організаційно розбудувати вчительську організацію та об’єднати зусилля української громадськості для створення власних навчальних закладів, то в роки Першої світової війни та Західно-Української Народної Республіки, воно в силу об’єктивних обставин не могло працювати в повну силу. Натомість “Рідна школа” зуміла консолідувати національносвідоме українство на захист української школи у 20-х – 30-х рр. ХХ ст., яку польська влада в Галичині поступово намагалася ліквідувати. У результаті чисельність товариства зросла до 103 тис. осіб.

UKRAINIAN PEDAGOGICAL SOCIETY “NATIVE SCHOOL” (1881–1939 years)

Liliia SHOLOHON

*State Higher Educational Institution
“Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”,
Department of Historiography and Source Criticism,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: shologonlilia@ukr.net*

Summary

The article analyzes the activity of the Ukrainian Pedagogical Society – “Native School” during 1881–1939, aimed at creating a network of Ukrainian-language elementary schools, classical and real high schools, teacher seminaries and other vocational schools. The socio-political factors that influenced the results of his

¹⁸ Гупало С. Слово за гратами. Двомовність – давня загроза українству. *День*. 2006. 24 червня.

¹⁹ Білавич Г., Савчук Б. Товариство “Рідна школа” (1881–1939 рр.). Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. С. 50.

work in the late nineteenth and early twentieth centuries, during the First World War and the Western Ukrainian People's Republic, as part of the Polish state in the 1920's and 30's of the 20th century, were found.

Already at the end of the nineteenth century the society actively participated in the organization of Ukrainian primary school. As a result, he created an elementary schools in Lviv, folk schools in Gorodetsky and Zhovkva suburbs of Lviv, a women's seminary in Kolomyia.

As for the smaller towns and villages of Galicia, the Ukrainian Pedagogical Society organized and maintained 13 elementary schools here. The first of these was a public school in Zarvanytsia in Ternopil region in 1906.

Since 1908, the first Ukrainian private schools of the Ukrainian Pedagogical Society in Kopychyntsi, Yavorov, and one year later – in Rohatyn, Przemyśl, Horodenka, Busk, Zbarazh, and later in the Dolyna, Chortkiv and Gorodok, have been opened. They were organized by the efforts of the so-called "gymnasium committees" (consisted of the inhabitants of the above-mentioned cities) and local branches of the Ukrainian Pedagogical Society. The central leadership of the society provided assistance in organizing the educational process in these educational institutions, and the "gymnasium committees" were engaged in financing them.

During the First World War, the Russian authorities closed all private schools and in fact banned the activities of the Ukrainian Pedagogical Society. To preserve a specially built premises for their schools on Moknatsky Street (Drahomanov today), they placed a so-called "children's bay" (pre-school institution), where the educational process was conducted in Ukrainian.

The Ukrainian pedagogical society and Ukrainian teachers with great sympathy and understanding belonged to the newly formed Western Ukrainian People's Republic. While supporting the activities of the ZUNR public authorities on elementary schooling, the association was involved in organizing a congress of delegates of Ukrainian folk teaching in Stanislav, which took place during February 23, 1919. 117 teachers came from it, representing 31 counties.

Since the Polish occupation of Galicia in 1919, the situation of Ukrainian education was very complicated, on June 3, 1920, at a joint meeting of representatives of all Ukrainian economic and cultural public organizations, political parties, the Ukrainian Pedagogical Society recognized the "national authority of Ukrainian schooling". In the resolution of the inter-party congress, it was noted that the pedagogical society was entrusted with the important task of preserving the Ukrainian school and taking care of the national consciousness of the teachers.

During the entire period of activity (1881–1939) Ukrainian pedagogical society "Native school" – the most massive Ukrainian pedagogical organization. Despite the complex conditions of the society interwar period, the number of its members has steady increased. In 1914, the pedagogical organization owned 4,8 thousand people, 1930 – 31, 6 thousand, 1939 – 103 thousand.

Until the beginning of the First World War, the society created 18 national schools and 10 secondary schools, then in 1938 – 33 national schools, 12 high schools, 11 high schools and 15 specialized schools of the Ukrainian pedagogical organization worked.

During 1881–1939 the society worked in various socio-political conditions. If, in the prewar period, under more or less democratic Austrian legislation, he managed to organize a teacher societies and organize the efforts of the Ukrainian public to create their own educational institutions, then during the First World War and the Western Ukrainian People's Republic, inactive circumstances could not work in full force. Instead, "Native school" managed to consolidate national-conscious Ukrainians in defense of the Ukrainian school in the 20's and 30's of the 20th century, which the Polish authorities gradually sought to eliminate in Galicia.

Keywords: Ukrainian Pedagogical Society, "Native school", pedagogical association, folk schools, gymnasium, teacher seminary, Galicia.

REFERENCES

- Bilavych H., Savchuk B. *Tovarystvo "Ridna shkola" (1881–1939 rr.)* Ivano-Frankivsk : Lileia-NV, 1999. 208 s. [in Ukrainian].
- Hupalo S. Slovo za hratamy. Dvovovnist – davnia zahroza ukrainstvu. *Den*. 2006. 24 chervnia. [in Ukrainian].
- Dilo. 1884. 14 serp. [in Ukrainian].
- Dilo. 1913. 29 serp. [in Ukrainian].
- Dilo. 1914. 20 berez. [in Ukrainian].
- Zakhidno-Ukrainska narodna respublika 1918–1923. *Dokumenty i materialy*. T. 2. Ivano-Frankivsk : Lileia-NV, 2003. 712 s. [in Ukrainian].
- Zizd uchyteliv serednikh shkil Z.O.U.N.R. *Republyka*. 1919. 26 bereznia. [in Ukrainian].
- Zvit pryvatnoi zhinochoi seminarii Kruzha Ukrainskoho Pedahohichnoho tovarystva v Kolomyi. Kolomyia : Ukrainske Pedahohichne Tovarystvo, 1914. 48 s. [in Ukrainian].

Zvit shkil Ruskoho Tovarystva Pedahohichnoho u Lvovi za rik shkilnyi 1909/10. Lviv : Ruske Tovarystvo Pedahohichne, 1910. 39 s. [in Ukrainian].

Krushelnytskyi A. Rukopysy statei i referativ: “V doma”, “Ridna shkola”, “Zamitky i sposterezhennia dyrektora Horodenkivskoi himnazii”. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv*. F. 361. Op. 1. Spr. 30. 258 ark. [in Ukrainian].

Lystivky z fotoznmkamy narodnoi shkoly im. B. Hrinchenka u Lvovi. *Instytut ukrainskoi literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. Viddil rukopysnykh fondiv i tekstolohii*. F. 130. Spr. 11. Ark. 1.

Pryvatna zhenska seminariia uchytska z ruskym yazykom vykladovym “Ruskoho tovarystva pedahohichnoho” u Lvovi. *Zvit Dyrektsii za roky shkilni 1903/4 i 1904/5*. Lviv : Ruske Tovarystvo Pedahohichne, 1905. 51 s. [in Ukrainian].

Yasynchuk L. 50 lit “Ridnoi shkoly” 1881–1939. Lviv : Nakladom Tovarystva “Ridna shkola”, 1931. 267 s. [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 2 червня 2019 р.